

Guardiola de Berguedà. R. Vialta

Carles Porta i Carles Pont

Muntanyes comunicades, muntanyes informades

Som al segle XXI. És una obvietat dir-ho? Potser sí, però no està de més recordar-ho per si algú encara està despistat, al XX. El segle que tot just ha acabat ha viscut una transformació espectacular en molts aspectes. Nosaltres ens centrarem en el que ens han encarregat: els mitjans de comunicació i les muntanyes. Abans, però, de la transformació "comunicativa", hi ha hagut la transformació dins l'àmbit de les infraestructures, sense la qual, com anirem veient al llarg de l'article, no hauríem pogut parlar d'evolució en el món de la comunicació, sobretot de desenvolupament relacionat amb les muntanyes.

A Catalunya, quan parlem de muntanyes és imprescindible mirar cap als Pirineus, la gran serralada que ha marcat bona part de la història passada, present i segurament futura del nostre país. El 2002 és un any rodó, ja que es ret homenatge a les muntanyes pirinenques per partida doble. Se celebra l'Any Internacional de les Muntanyes i es commemora l'Any Verdaguer, probablement el poeta que ha evocat més magistralment els Pirineus.

La figura de Jacint Verdaguer la destaquem en aquest article també pel seu vessant comunicatiu. Les aportacions periodístiques del poeta al concepte renovador del relat de viatges en llengua catalana¹, amb el *Dietari d'un pelegrí a Terra Santa* i l'exercici periodístic de l'articulisme amb la sèrie *En defensa pròpia*, donen compte de la doble faceta de Mossèn Cinto. El poeta de Folgueroles ens serveix en safata els dos ingredients que ens ajudaran a preparar aquest relat: Pirineus i comunicació.

La diversificació del saber s'ha incrementat d'una manera espectacular al segle XX, fruit del desenvolupament tecnològic i l'avanç de les comunicacions. L'evolució dels mitjans de locomoció i la millora de les infraestructures han permès que en un mateix dia es pugui anar de qualsevol punt del país a un altre, un fet impensable al començament del segle passat, quan els mals camins i les nevades aïllaven els Pirineus bona part de l'any.

Aquest és un fet que hom pot pensar que és secundari en l'evolució de la informació, però a les zones de muntanya catalanes ha estat transcendental. Un exemple que il·lustra molt bé la importància de les comunicacions és la lectura dels diaris. Fins als anys vuitanta molts pobles de muntanya rebien el diari d'un dia per l'altre, és a dir, sempre llegien l'edició del dia anterior. És més, encara avui, els diaris barcelonins d'abast català envien la primera edició al conjunt d'Espanya, a l'estranger, a les Illes i, també, a les comarques dels Pirineus.

La primera edició dels diaris és la que s'imprimeix abans, i recull l'actualitat fins a les nou o les deu del vespre del dia anterior. Això vol dir que el dia que juga el Barça no hi figura la crònica sencera del partit per als pirinencs. Un fet que no deixa de ser anecdòtic, però que explicar-lo no té cap altra raó que evidenciar les encara difícils comunicacions per carretera entre Barcelona i les comarques de muntanya catalanes.

Molts podran rebatre l'argument de la primera edició dels diaris amb les possibilitats que avui ofereix Internet i altres mitjans de comunicació que no precisen presència física per a difondre els missatges com passa amb els rotatius. És evident que avui molta gent ja pot llegir el diari a través de la xarxa a qualsevol hora i des de qualsevol racó del món, però encara hi ha comarques de muntanya que no tenen l'Asymmetric Digital Subscriber Line, és a dir, l'ADSL, i aquesta mancança genera desigualtat.

Es tracta d'una tecnologia que permet accedir a Internet a través del telèfon d'alta velocitat sense necessitat de bloquejar la línia. Això és possible gràcies a una tecnologia que treballa amb el fil de coure de la línia telefònica, fet que fa possible la transmissió de veu i de dades, simultàniament. Per tant, els pirinencs sí que poden accedir a Internet, però tampoc amb les garanties que tenen en altres punts de Catalunya.

EL 29
REVISTA COMERCIAL SETMANAL

EL PUNT
DIGITAL

SEGRE

Més enllà d'Internet, també és veritat que gràcies a la televisió i la ràdio els pobles pirinencs han deixat d'estar aïllats informativament parlant i, cada dia, accedeixen a bona part del gruix d'informació d'un ciutadà de Barcelona, París o Milà. Ara bé, diem bona part perquè encara al segle XXI moltes emissores comercials de ràdio, per posar un exemple, no tenen repetidors als Pirineus. Això només respon a una qüestió estrictament econòmica. Pocs habitants –en les sis comarques de l'Alt Pirineu² català hi ha uns seixanta mil habitants– vol dir poc impacte publicitari i, en conseqüència, les emissores estimen que no cal demanar llicència ni posar repetidors perquè els costa més el farciment que el gall.

Amb els canals privats de televisió passa una cosa força similar. Molts punts de les comarques de muntanya van trigar anys a veure els canals privats espanyols Tele 5 i Antena 3. És més, el segon canal de Televisió de Catalunya, Canal 33, es va fer esperar més de dos i tres anys en algunes comarques, després d'iniciar les seves emissions regulars el 10 de setembre de 1989.

Mitjans de comunicació pirinencs

A les comarques de muntanya l'oferta comunicativa és escassa. Podem passar per indrets força poblats, com capitals de comarca, on només podrem escoltar les emissores de la Generalitat de Catalunya. Això vol dir que hi ha un buit important en la llibertat d'elecció de cadenes de ràdio.

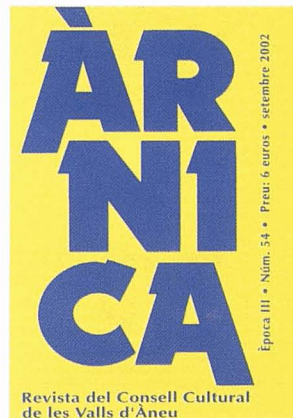
Poques comarques de muntanya disposen de mitjans de comunicació audiovisuals autòctons. Hi ha comarques, com el Pallars Sobirà, on, segons dades de la Direcció General de Mitjans Audiovisuals de la Generalitat, no hi ha ni una sola emissora de ràdio, ni local ni comarcal. A l'Alta Ribagorça, només emeten a través d'ones radioelèctriques dues freqüències locals associades. Altres comarques de muntanya, com el Ripollès o la Garrotxa, més poblades i properes a Girona o Vic, disposen de més mitjans d'abast comarcal o mu-

nicipal i, fins i tot, compten amb televisions locals a Ripoll, Berga i Olot.

A la resta de les comarques la televisió feta des dels Pirineus presenta un panorama realment magre. Només Televisió Espanyola compta amb una delegació a la Seu d'Urgell, que cobreix informativament des de la Cerdanya fins a la Val d'Aran. Televisió de Catalunya també té una delegació als Pirineus, però només dona cobertura a la Val d'Aran. La resta de comarques pirinenques cobreixen els canals públics de televisió catalans a través de les delegacions de Lleida i Girona, a més de cent quilòmetres de distància de l'Alt Pirineu. TV3 compta amb una corresponsal al Principat d'Andorra, que cobreix algunes notícies de l'Alt Urgell, però en cap cas es pot considerar que aquesta cadena hi tingui una delegació permanent.

El cas de la premsa és diferent. No hi ha cap diari que es faci des de cap ciutat pirinenca; els més propers són de Lleida, Girona, Vic o Manresa, però la cobertura informativa és important. Els Pirineus de Lleida són coberts majoritàriament pels diaris de la capital del Segrià, *La Mañana* i *Segre*, mentre que de la Cerdanya, el Ripollès i la Garrotxa, en parlen els gironins *El Punt* i *Diari de Girona*. El Ripollès i la Cerdanya també tenen diaris que els cobreixen aquests àmbits, en el primer cas, de Vic, *El 9 Nou*, i en el segon cas, de Manresa, *Regió7*.

Pel que fa a les revistes no hi ha cap publicació diària que parli estrictament dels Pirineus en conjunt, tret d'un suplement setmanal del diari *Segre*, "Pirineus", que informa de les sis comarques de l'Alt Pirineu i del Principat d'Andorra. Altres publicacions més locals no són estrictament informatives, però sí que donen informació destinada majoritàriament al turisme. És a dir, tot i el seu alt contingut publicitari, també difonen agenda i activitats. En un altre ordre, cal destacar l'edició de revistes culturals com *Àrnica* a les Valls d'Àneu i altres.

Canal Pirineus televisió

Televisió Comarcal del Berguedà

Menció especial mereixen les revistes *El mundo de los Pirineos*, de capital basc, i *Pyrénées Magazine*, editada a Tolosa de Llenguadoc, que s'han convertit en autèntics referents (en espanyol i en francès) del que podríem anomenar "la difusió dolça" dels Pirineus. Ara Lleida, editada per la Diputació de Lleida, també fa la seva funció de promoció, encara que d'una part molt concreta. També volem esmentar *Descobrir Catalunya*. I no citarem totes les publicacions especialitzades perquè mereixerien un capítol propi (i extens) per la seva especificitat.

Restea pendent la interrelació entre comunitats pirinenques. La llengua i l'orografia ho fan difícil, Televisió Espanyola i France 3 han intentat tímides experiències de fer programes en comú, i alguns diaris i revistes plantegen, de tant en tant, algun suplement conjunt, però tot és relativament esporàdic. Probablement les millores tecnològiques acabaran per facilitar la interrelació. El projecte Canal Pirineus, del qual parlem més endavant, és un exemple d'aquesta evolució.

Informar "dels Pirineus" o "des dels Pirineus"

L'explicació detallada de la realitat dels *media* als Pirineus no té més finalitat que evidenciar que a més de no tenir mitjans de comunicació propis, moltes vegades s'informa des de fora amb un coneixement de la realitat molt desdibuixat. El bon moment econòmic que travessen les comarques de muntanya pirinenques, amb creixements econòmics importants, ha provocat que els mitjans de comunicació s'hi interessin des del punt de vista (amb la mirada) dels ciutadans de les grans metròpolis.

La riquesa cultural i natural dels Pirineus ha permès l'evolució econòmica gràcies al turisme, però també ha generat la construcció d'estacions d'esquí i de segones residències que converteixen les comarques de muntanya més en un

parc temàtic que en un indret per a viure-hi. Aquesta realitat fa que els mitjans d'abast català, quan informen, només ho facin des d'aquesta perspectiva. És a dir, es queden amb l'anècdota etnològica, com la baixada del bestiar de la muntanya a Espinavell (Ripollès), o bé, amb l'interès lúdic de la muntanya, com ara l'ampliació de l'estació d'esquí de Baqueira-Beret.

La realitat social i econòmica dels pirinencs és tractada amb més o menys encert pels diaris comarcals. També ho haurien de fer els mitjans de comunicació públics i les grans cadenes de ràdio i televisió privades, i alhora els diaris d'abast català i espanyol. Parlar dels Pirineus vol dir anar més enllà de l'anècdota, cal que els ciutadans de la resta de Catalunya i, molt especialment els de l'àrea metropolitana de Barcelona, coneguin la realitat pirinenca.

Viure a muntanya és car i tenir muntanyes també. Per tant, s'ha de prendre consciència (primerament les administracions) que els Pirineus no només són un indret per anar-hi a buscar bolets o esquiar, sinó que són indrets en què dotar de serveis a la gent que hi viu costa més diners a l'erari públic que dotar-ne als qui viuen a la plana. La feina de transmetre aquesta filosofia correspon, en bona part, als mitjans de comunicació.

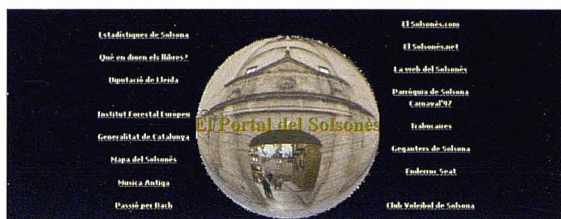
Posem com a exemple el tancament d'una escola rural. Normalment els *media* es queden amb l'anècdota del poble en què arriba una família d'un altre indret per evitar-ne el tancament. Però el debat és tot un altre. El problema és limitar, fixar, determinar o taxar a un mínim de cinc el nombre d'alumnes en una escola dels Pirineus, tal com estableix la llei. Un any, en aquell poble hi haurà quatre alumnes i l'any següent, set; l'error és haver fet tabula rasa des d'un despatx de Barcelona o de Lleida pensant en una ciutat i no en una comunitat rural, on la primera gelada de l'hivern dificulta les comunicacions i els nens han de fer desenes de quilòmetres per anar a escola.

RADIO SANT JOAN
107.0 F.M.

RADIO CLOT
99.1 FM

CAP AL MIG SEGLE
al nostre servei ?

La realitat que han de reflectir els mitjans de comunicació és la que suposa entendre que viure a les muntanyes vol dir adaptar-se a una idiosincràsia climatològica, econòmica, comunicativa i cultural diferent de la d'una ciutat o d'un poble rural de la plana. Cal apel·lar a la responsabilitat social del periodisme per tal que els polítics tinguin en compte, en les seves decisions, els habitants de les zones de muntanya. La força dels seus habitants en nombre de vots és escassa; els mitjans de comunicació, per als pirinencs, són els seus grans aliats per aconseguir que s'entengui la seva manera de ser i de viure i, sobretot, perquè les decisions i actuacions polítiques tinguin en compte els usuaris de les muntanyes però, sobretot, els qui hi viuen i les mantenen vives.

Bons auguris per al segle XXI

Algunes iniciatives comunicatives d'abast pirinenc poden trencar l'actual percepció de les muntanyes i dels seus habitants. El projecte de Canal Pirineus, la primera televisió via satèl·lit especialitzada en els Pirineus, és una bona notícia. El canal temàtic i portal d'Internet considera "territori Pirineus" l'espai que va des de l'Ebre fins a la Garona i des del Mediterrani fins al Cantàbric. Així mateix, més enllà de la cobertura territorial de la televisió, cal dir que la tecnologia via satèl·lit permetrà que aquest canal sigui vist arreu d'Europa, i, alhora, en qualsevol racó dels Pirineus que disposi d'electricitat. Canal Pirineus busca dos objectius bàsics: el primer, crear "comunitat", és a dir, que la gent dels Pirineus se senti part d'una comunitat a pesar de les diferents llengües i de les dificultats orogràfiques, i el segon, donar a conèixer els Pirineus a tot Europa.

Tant la tecnologia per mitjà de les ones ertzianes com la televisió digital terrestre no permeten donar cobertura a totes les valls dels Pirineus atesa la difícil orografia del terreny. El projecte de Canal Pirineus, impulsat per qui firma aquest article, podria ser una realitat en pocs anys, encara que depèn, des d'un punt de vista de finançament, de la implicació de les

administracions i de les empreses privades. De moment, el recolzament de la Comunitat Interpirenaica de Poders Locals (CIPL), encapçalada per l'Ajuntament de la Seu d'Urgell, apropa el projecte a la realitat a través del finançament europeu.

En un altre ordre de coses, la Generalitat treballa en la confecció d'una freqüència digital que donarà cobertura a les sis comarques de l'Alt Pirineu català. La Direcció General de Mitjans Audiovisuals preveu que una de les noves freqüències de la televisió i la ràdio digital terrestre abraçi des de la Cerdanya fins a la Val d'Aran. Això es tradueix en el fet que les desconexions d'alguns programes i informatius de Televisió de Catalunya i Catalunya Ràdio podran parlar amb intensitat de la realitat i actualitat pirinenca i ja no ho hauran de fer emmarcats en una província com fins ara.

A més, la concessió d'aquesta freqüència, denominada regional, pot ajudar a crear noves iniciatives pirinenques tant de ràdio com de televisió, ja que la digitalització permet que, des d'un mateix canal, hi puguin emetre diferents emissores o canals. Això permetria que periodistes que treballen als Pirineus es poguessin dirigir al conjunt d'aquestes comarques i no només a una vall, com fins ara.

Internet

Internet ha aportat a les muntanyes "gairebé" els mateixos avantatges que a la resta del territori. Malauradament, s'ha de dir "gairebé" perquè les actuals xarxes de telecomunicacions no permeten la mateixa velocitat ni molt menys la mateixa capacitat a les muntanyes que a les zones més poblades. És fàcil suposar que, amb el temps, tothom sigui conscient de la necessitat de millorar les infraestructures tecnològiques i que els avenços tècnics siguin aplicats també a les zones de muntanya, considerades "cares" des del punt de vista de la rendibilitat econòmica que no computa determinats paràmetres com ara sostenibilitat, equilibri o qualitat de vida.

Pic de l'Orri. R. Baylina

Pel que fa a la informació que, per exemple, dels Pirineus hi ha a la xarxa, es percep un predomini molt gran de l'atomització. No hi ha un domini que sigui clarament de referència i, en canvi, et trobes sorpreses com que darrere de "pirineus.com" hi ha una botiga d'embotits "amb seu a Brasil"! Coses de la globalització! Destaca, per la diversitat de continguts i enllaços i per l'ànim de sumar, la web "pirineus.org", promoguda pel Departament de Política Territorial i Obres Públiques. Pel que fa a l'espanyol i al francès, l'atomització és igualment molt gran i, en la pràctica totalitat, hi predomina l'aspecte turístic (reserves, esquí...) per damunt de qualsevol altre.

Televall de Ribes és un projecte interessant, mostra dels resultats que ha aportat la xarxa. No és una iniciativa directament relacionada amb els mitjans de comunicació, però, com ells mateixos diuen, és "un projecte pioner de desenvolupament econòmic i social en l'àmbit local, que potencia el teletreball com a eina de reequilibri territorial de manera ecològica i sostenible en una zona rural pirenaica."

Vilaweb, amb les seves edicions locals (Berga, Olot, la Seu, Solsona, Ripoll i Puigcerdà) és un portal de difusió de la realitat dels Pirineus catalans a través de la xarxa.

Andorra: la normalitat informativa arriba amb la Constitució

L'aparent normalitat que hauria de viure la premsa en català en un país com el Principat d'Andorra, on aquest idioma és l'oficial, no s'ha traduït a la premsa fins a l'última dècada del segle xx. La influència dels estats Espanyol i Francès sobre el petit Principat ha castrat, en bona part, les expectatives de la premsa del país.

La interferència en els eixos bàsics de qualsevol col·lectivitat com ara l'economia, amb una forta presència estrangera; la societat, poc estructurada i amb una alta immigració

portuguesa, espanyola, francesa i gallega, i una demografia autòctona molt baixa han fet poc atractives les aventures periodístiques al país pirinenc. A tot plegat cal afegir el fet que als pocs periodistes que s'han atrevit a parlar des d'Andorra per als habitants del Principat, en ocasions, de forma implícita, se'ls ha emmudit "per interessos econòmics o polítics", segons afirma Josep Ferrer, historiador i arxiver del Comú d'Escaldes Engordany.

Però, sobretot, la premsa andorrana no ha reeixit com a conseqüència de la manca de periodistes al país. El periodista Àlvar Valls afirma, en un article a la revista *Serra d'Or*,³

Catalunya Ràdio a la Val d'Aran. CCRTV

Antena de RTVE a Claverol. M. Segarra

que als anys cinquanta no hi havia cap professional de la informació a Andorra. Segons Valls "els periodistes no eren necessaris, ni gaire desitjats, i no ho havien de començar a ser, tímidament, fins molt més tard, als anys setanta, vint anys abans tanmateix de l'esclat definitiu dels mitjans de comunicació com un fet quotidià".

Els primers a fer periodisme al Principat d'Andorra van ser Lluís de Santiago, Michel Brardt o Maurice Vincent, la majoria corresponsals de diaris francesos que a Andorra escriuien en català. Altres els seguirien més tard, cap als anys noranta, i només escrivieren des d'Andorra per al propi país, Gualbert Osorio, Rosa Mari Sorribes o Mari Carme Grau.

El panorama de la premsa a Andorra no dona un tomb significatiu fins als anys vuitanta, però fins als noranta no arriba la normalitat. La creació del *Diari Andorra i d'Informacions*, l'any 1991, aporta un tímid bri d'esperança a la creació d'una premsa que parli del país, en català i des del Principat mateix.

L'any 1997 arriba el *Periòdic d'Andorra*, l'edició per al país del grup de comunicació espanyol Grupo Zeta. Darrerament aquesta publicació s'ha dissenyat amb un format més innovador i ha incorporat més informació de les comarques veïnes dels Pirineus: Alt Urgell, Cerdanya i Pallars Sobirà. D'altra banda, la creació d'Andorra Televisió i la concessió de diverses freqüències de ràdio han permès que Andorra entri al segle XXI amb unes expectatives en el món de la comunicació més que acceptables.

L'entrada al Principat d'Andorra d'emissores que es produeixen des de Catalunya ha estat constant. Avui hi ha delega-

cions, amb programació pròpia, d'Ona Catalana, Flaix FM i es pot rebre el senyal de les emissores públiques espanyoles en català, com ara Ràdio 4 i totes les emissores del Grup d'Emissores de la Generalitat de Catalunya. A banda, el Bisbat d'Urgell també ha creat Ràdio Principat, una emissora per a tot el seu límit eclesiàstic, associada amb Ràdio Estel, l'emissora de l'Arquebisbat de Barcelona.

Autopistes

Acabem com començàvem, parlant d'infraestructures. I plan- tegem la construcció d'autopistes cap a les muntanyes. Però, com és obvi, no parlem d'autopistes convencionals, ni molt menys de peatge, sinó d'autopistes de comunicació i d'informació. Infraestructures que cada dia esdevenen més necessàries per a mantenir-se en el "primer món".

El segle XXI serà, sens dubte, el segle de la comunicació i no només per carretera. Les infraestructures viàries a Catalunya han millorat molt (mai prou) i han apropat les muntanyes, les han fet més accessibles i han fet que viure-hi no sigui un calvari. Ara és el moment de la "connexió" de les muntanyes amb l'autèntic món de la comunicació. Tenim un país geogràficament privilegiat. Si entre tots fóssim capaços d'estendre una xarxa de telecomunicacions que no tingués por de les muntanyes...

Carles Porta i Carles Pont

Notes

1. Casassús, Josep Maria: *Periodisme català que ha fet història*. Barcelona. Proa, 1996.
2. L'Alt Pirineu el conformen les comarques de l'Alta Ribagorça, la Val d'Aran, la Cerdanya, l'Alt Urgell, el Pallars Sobirà i el Pallars Jussà.
3. "Els mitjans de comunicació a Andorra", *Serra d'Or*. Número 434. Febrer 1996. Pàg. 37-39.